
VOOR U VERZAMELD UIT 31.600 EDITIES VAN DE “GAZETTE VAN GENT”.

**DE VERPLAATSING VAN DE KRUIDTUIN
DEEL 1 1865 -1897**

18 mei 1865

Nu het fraai weder elkeen tot de wandeling uitlokt, raden wij onze stadsgenoten aan hun stappen te wenden langs de Akkergem- en Bijlokevesten, waar alles als het ware een volledige herschepping heeft ondergaan. De boulevard achter Akkergem is zo goed als voltrokken. De brede wandelbaan strekt zich uit van de Coupure tot aan de Leie achter de Bijloke, waar het liefdadig werk van de nieuwe zaal in het burgerlijk hospitaal met spoed wordt voortgezet.

We hebben een gedrukt en breedvoerig voorstel ontvangen van het schepencollege aangaande de overbrenging van de *botanieke hof* aan de Baudelo naar de Bijlokemeersen, daar waar nu de schijfschieting van de burgerwacht bestaat.. Men kent de werken welke tijdens de katoencrisis in de Bijlokemeersen wer-

den aangevangen. Het schepencollege denkt dat het niet alleen voor de godshuizen maar ook voor de stad noodzakelijk is dat aan deze werken de nodige vollediging wordt gegeven. Die zou enerzijds bestaan uit het leggen van een brede rondwandeling van 1007 meter, uitgaande van de brug nabij het Koe-poortje, om de Leie in al haar kronkelingen te volgen tot aan de Zwanenhoek, en anderzijds het inrichten van een square of *Engelse hof*.

Een andere reden welke men nog dient in acht te nemen is, dat door de ligging zelf de meersen niet bestemd schijnen om een fabriekswijk te worden.

In april 1864 heeft de heer Burggraave het voorstel gedaan om de *botanieke hof* of kruidtuin van de Steendam naar de Bijlokemeersen over te brengen. Volgens hem voldoet de hof niet meer aan de vereisten van de wetenschap en bovendien is hij slecht gelegen. De nijverheidsgestichten die hem omringen verhinderen de groei van de gewassen en de grote bomen sterven er af.

De Godshuizen zouden door die aanleg hun eigendommen merkelijk in waarde zien vermeerderen, vermits daardoor kopers en bouwers zullen aangelokt worden en de centrale apotheek van het hospitaal zou een zekere winst vinden in de voortbrenging in het groot van geneeskundige kruiden.

De aanleg van de nieuwe hof zou 24 000 frank kosten. Wel is het zo dat het ontwerp van verplaatsing van de kruidtuin in de stad weinig of geen bijval ontmoet.

22 september 1881

De heer Van Hulle, sedert 1858 hoofdhovenier van de kruidtuin der hogeschool van Gent aan de Baudelohof bij Sint-Jacobs, heeft gedurende zijn lange loopbaan kunnen vaststellen, dat het daar onmogelijk is volmaakte teelten te bekomen, wegens de ligging in het midden van de stad, omringd door fabrieken.

Hij verzette zich daartegen en reeds in 1865 werd op zijn verzoek een commissie benoemd die gelast werd met het vraagstuk van de verplaatsing. Ondertussen heeft zich een ander terrein aangeboden. De stad werd voor de prijs van één miljoen eigenaar van omtrent 43 ha gronden van de citadel. Een plaats van 8 ha werd voorbehouden om er een openbaar park te maken.

In zijn beschrijving van het tegenwoordige park van de citadel noemt de heer Van Hulle de kazerne die men er in het midden meent te moeten behouden, afzichtelijk en ongezond. Het is op de plaats waar de kazerne zich bevindt dat hij de nieuwe kruidtuin wenst te zien inrichten.

De kazerne maakt een vlek in het schone park. Door die te doen verdwijnen zou men plaats genoeg hebben en men zou het park aldus op waardige wijze voltooien.

Maar hoe die afgeschafte kazerne vervangen? De oplossing ligt in het overbrengen naar het *Rasphuis* aan de Coupure, een gesticht voor gevangenen dat naar het schijnt weinig bevolkt is en waarvan de opgesloten naar andere steden

kunnen worden overgebracht. Heel dat beluik beslaat 4 ha en zou desnoods met weinig kosten nog kunnen vergroot worden.

Het is trouwens goed dat de kazernen een weinig verspreid liggen en de inwoners van Akkergem zouden niets beters wensen, want een kazerne zou leven brengen in deze enigszins verlaten wijk.

Voor de verwezenlijking van die ontwerpen is echter de tussenkomst nodig van de ministeries van oorlog, onderwijs en binnenlandse zaken, maar met wat goede wil kunnen die het wel eens worden.

De heer Van Hulle wil in het park van de citadel een wintertuin inrichten en verder een museum, een hofbouwschool, een laboratorium, een oranjerie, een woning voor de teeltoverste, een loge voor de portier, een grote koude broeikas, lage broeikassen, een aquarium, afdaken, paviljoenen, standbeelden, vijvers, enz.

Volgens de berekeningen van de heer Van Hulle zou dat een uitgave vergen van 472 000 tot 550 000 frank, natuurlijk over verscheidene dienstjaren te verdelen. Het tegenwoordig personeel zou nagenoeg toereikend zijn voor het onderhoud van de teelten. Met de uitgave van een goed half miljoen kan Gent een wandeltuin bezitten welke aan de eisen van de wetenschap beantwoordt.

De gedachte van de verplaatsing van de kruidtuin naar de citadel en de overbrenging van de kazerne naar de Coupure kan voldoening krijgen en zou zeker bijdragen om de wijk van de Kortrijksepoort veel te verfraaien en te veraangename.

17 maart 1882

De Kortrijksepoort wordt met dit prachtig weder druk bezocht en dat verwondert niet. Het is de gezondste en tevens de schoonste kant van de stad. De hof is oprecht aangenaam en de grotten die men er gemaakt heeft zijn schoon en eigenaardig.

De tuin is vooral uitmuntend geschikt voor kinderen die er naar hartelust kunnen lopen en spelen, berg op en berg af. De moeders zullen wel doen hun geliefde kleuters daar te brengen gedurende hun speeluren. Er is geen gevaar voor paarden en rijtuigen en men kan er, na moe gelopen te zijn, uitrusten op de banken.

Waarom komt het niet in de geest van één of andere ondernemende persoon op, aan de stad de vergunning te vragen om aldaar een dienst in te richten van kinderspelen en rijtuigjes, gelijk dit bestaat in verscheidene steden in Frankrijk? Waarom krijgt niemand de gedachte er een melk- en wafelhuis op te richten? Wij denken dat daar geld mee te winnen is.

Zonder deze instellingen blijft niettemin de hof van de citadel zeer aantrekkelijk wegens de vrijheid die men er geniet. In de kruidtuin aan de Baudelo mag niemand gaan die voorzien is van een korfje of mandje. Bijgevolg kan een

moeder of dienstmeid daar niet het minste eten voor de kinderen meebrengen. De kleintjes zelf mogen er niet lopen en met niets spelen. Kortom, het is een strenge wandelplaats, niet geschikt voor het lustig volkje dat zo zeer van ongedwongenheid houdt en zo gaarne zijn armen open heeft. Niets van die dwang in de tuin van de citadel. Geen wonder dus dat iedereen met kinderen er gaarne naartoe komt.

31 juli 1882

De heer Van Hulle toonde eerder de noodzakelijkheid aan van de verplaatsing van de kruidtuin naar de kazerne van de citadel. Hoe schoon men die tuin ook maakt, hij zal altijd ontsierd zijn door het bestaan van de kazerne in het midden, waarvan de lelijke muren langs alle kanten zichtbaar zijn. Het schijnt dat men zich in hogere bestuurskringen met de kwestie van de nieuwe kazerne bezig heeft gehouden en die zou gebouwd worden tussen de brug over de Schelde aan Terplaten en de Sint-Lievenspoort. De verplaatsing van de kruidtuin naar de citadel zou de vergroting van het atheneum aan Baudelo toelaten.

29 oktober 1888

De heer De Bruyn, minister van landbouw, nijverheid en openbare werken, heeft zaterdag een bezoek gebracht aan onze stad. Vergezeld van verscheidene volksvertegenwoordigers heeft hij de lokalen van de hofbouwschool bezocht welke werden ingericht in de normaalschool aan de Heuvelpoort.

15 november 1891

Bij de tentoonstelling van de chrysanten die zondag in de Casino op de Coupure geopend wordt zal nog iets anders te aanschouwen zijn, namelijk ons zo fraai en vergroot *Volkspark*, volledig in tekening wel te verstaan en van de hand van de heer Van Hulle, ere-opzichter van de stadsbeplantingen.

Men weet met welke moeite, vakkennis en werkzaamheid de heer Van Hulle, toen hij nog in dienst was, het oorspronkelijk plan opvatte en gedeeltelijk uitvoerde. In 1881 liet hij zelfs een derde druk met gekleurd plan over de kwestie verschijnen. Zijn schepping heeft zich intussen ontwikkeld en draagt iedereen goedkeuring weg.

Hoe jammer dat men tevens zijn voorstel niet heeft kunnen uitvoeren om in het park de nieuwe plantentuin over te brengen. Hoe heerlijk zou deze daar reeds prijken, terwijl hij nu aan de Baudelo onvermijdelijk in zulke mate aan het verkwijnen is en als verstoteling behandeld wordt, dat de zaak betreurenswaardig mag genoemd worden.

Intussen heeft de heer Van Hulle, voor het geval men zijn eerste voorstel niet zou volgen, zijn berekening ten aanzien van de vergroting geheel anders opge-

vat. De bestaande buitenkring van het park behoudt hij ongeschonden en verbindt hij enerzijds aan de statie van Sint-Pieters-Aalst en anderzijds aan het middendeel, na de mogelijke verdwijning van de kazerne die zich daar heden bevindt. Zonder onnodige en kostelijke veranderingen bekomt hij zo een wezenlijk groots geheel.

Het plan stelt onder andere ook voor, over de gapende opening aan de *Zwitserse Hut* een uitzichttoren met plat dak te bouwen, toebehorend aan een ruïne, van waarop men voor enige centiemmen van een heerlijk panorama in alle richtingen zou kunnen genieten, zonder enig gebouw of wat dan ook zulks zou kunnen verhinderen.

Maar dat is enkel bijzaak. Het geheel van de heer Van Hulle's nieuwe arbeid verdient in aanmerking genomen te worden en wij drukken de wens uit dat bevoegde mannen worden aangesteld om er hun oordeel over te vellen. Alles wat het verfraaien van de stad betreft verdient in hoge mate de belangstelling van het stadsbestuur.

19 juli 1893

Onder de titel *Promenades horticoles au Parc de Gand et dans les plantations publiques en général* heeft de heer Van Hulle, ere-professor bij de rijkshofbouwschool van Gent en ere-hovenier van de kruidtuin der hogeschool, een merkwaardig werk geschreven dat niemand onverschillig laat wat het verfraaien van de stad betreft.

Het is in vier delen gesplitst. Het eerste handelt over de beplantingen van de stad, het tweede over de boulevards en squares, het derde over de kruidtuin en het vierde over de openbare wegen. Het werk is opgeluisterd met prachtige platen, plans van de verschillende squares, het park zoals het nu is en hoe het zal zijn wanneer de citadel verdwenen is.

In een boeiende schrijftrant verhaalt hij alles wat in de laatste tijd in Gent werd verricht om de stad aangenamer, fraaier en gezonder te maken en hij wijst ook op hetgeen in die zin in andere steden reeds geschiedde.

Het is nog niet zeker wat het park moet worden, maar zoals het voor het ogenblik is en nog verder zal worden verbeterd, zullen degenen die het doorwandeld hebben zich niet kunnen beklagen dat het stedelijk bestuur hier niet al het mogelijke heeft aangewend in het belang van de ganse bevolking.

De heer Van Hulle vestigt de aandacht op verbeteringen die gemakkelijk kunnen worden verwezenlijkt. Van dit nuttig boekwerk willen we een Vlaamse vertaling zien verschijnen. Het zou een goed prijsboek zijn voor de leerlingen van onze talrijke stadsscholen.

Om zijn vele initiatieven en zijn volhardend aandringen verdient de heer van Hulle in hoge mate de dank van zijn medeburgers.

13 oktober 1896

De staat onderhandelt tegenwoordig over de verplaatsing van de kruidtuin van de Baudelo. Er is kwestie van een grond aan te kopen welke toebehoort aan de Godshuizen nabij de velodroom, Godshuizenlaan.

15 december 1896

Een commissie bestaande uit de heren Braun, burgemeester, Bruneel, schepen en twee afgevaardigden van de staat, de heren Mac-Leod en de bouwkundige Cloquet, is gelast met het treffen van een overeenkomst voor de verplaatsing van de kruidtuin. Tot heden werden de volgende plaatsen voorgesteld:

- de velodroom aan de Godshuizenlaan;
- het buitengoed van de heer Bracq in de Meersstraat buiten de Kortrijksepoort;
- de huidige dierentuin;
- de eigendom van de heer Wolters in de Heirmis;
- het middendeel van het park van de citadel.

12 januari 1897

In de zitting van de stedelijke raad gaf de heer burgemeester inlichtingen over de kruidtuin die op de huidige plaats zou afgeschaft worden. De heren van de commissie hebben een verslag opgemaakt waarin zij de voordelen en de ongemakken aantonen welke de verschillende plaatsen die zij bezocht hebben opleveren, met het oog er de nieuwe kruidtuin onder te brengen.

De Godshuizen stemmen er niet in toe de gronden naast het wezenhuis te verkopen omdat het de enige zijn voor de uitbreiding van hun instellingen.

De kazerne van de citadel is eigendom van de staat, die er 1 miljoen frank voor vraagt. De dierentuin zou omtrent evenveel kosten.

De commissie heeft naar het schijnt besloten de eigendom van de heer Wolters aan te kopen. Hij levert aan de bevolking het voordeel op, een park te kunnen openstellen van 7 ha, dat schone verzamelingen gewassen bevat en waarvan men de gebouwen gemakkelijk kan gebruiken voor de uiteindelijke bestemming.

17 januari 1897

Als gevolg van de tegenkanting welke het ontwerp ontmoet om de kruidtuin in te richten op de eigendom van de heer Wolters in de Heirmis, heeft de heer burgemeester zich onmiddellijk begeven bij de heer Vandenpeereboom, tussentijdse minister van oorlog, om te trachten overeen te komen voor wat betreft de citadel.

Het vroegere schepencollege had daarover reeds onderhandeld, doch moest er van af zien doordat de staat 1 400 000 frank vroeg, plus 2 ha grond voor het

bouwen van de nieuwe kazerne. Ditmaal vroeg de heer Vandenpeereboom 2 miljoen!

Op levendig aandringen van de heer burgemeester sloeg hij 500 000 frank af en voegde er aan toe dat dit zijn allerlaagste bod was. Het kapitaal zou betaalbaar zijn in tien jaarlijkse aflossingen zonder intrest. De nieuwe kazerne zou 3 miljoen kosten.

De uitgave voor de verplaatsing van de kruidtuin zou dus evenveel kosten als de gehele verfraaiing van het centrum van de stad!

De heer Vandenpeereboom heeft ook voorgesteld heel het park te kopen voor 4 miljoen en er de nieuwe kazerne te bouwen. Men ziet van hier hoe zoiets door onze bevolking zou worden onthaald!

20 januari 1897

Het stedelijk bestuur onderzoekt thans ernstig of het niet mogelijk zou zijn de nieuwe kruidtuin op te richten op de grond langs de Fortlaan en de Kleistraat. De *Belvédère* zou dan in een hof van ongeveer twee hectare vallen en begrensd worden door broeikassen en nette gebouwen, bestemd voor de leergangen in de kruidkunde.

Een deel van het huidige park zou een afhankelijkheid worden van de kruidtuin en ter beschikking van de leraars worden gesteld. Dit moet echter geheel en al publiek blijven. Men zou zich vergenoegen met er zeldzame bomen te planten, nodig voor de leergangen over de bomenteel.

1 februari 1897

De bevoegde commissie heeft nogmaals het vraagstuk over de nieuwe kruidtuin onderzocht. Zij zou wel voor de plaats van de *Belvédère* zijn, op voorwaarde dat het park als *arboretum* ter beschikking van de staat zou worden gesteld. Deze week zal andermaal over de kwestie worden vergaderd.

7 maart 1897

De bestuurs- en toezichtsraad van de staatstuinbouwschool heeft aan de gemeenteraadsleden een brief gestuurd waarin gewezen wordt op het grote nut, de nieuwe kruidtuin in de nabijheid van de hofbouwschool te hebben. Het bezoek aan deze tuin, onder leiding van het onderwijzend personeel, is voor de leerlingen het meest praktische onderricht, iets wat onmogelijk wordt als hij ver afgelegen is.

De commissie hoopt dat deze beschouwingen gunstig onthaald zullen worden en de gemeenteraad in deze zaak nogmaals een blijk van belangstelling zal willen geven voor alles wat het onderwijs betreft.

10 maart 1897

De heer Massau deed in de zitting van de stedelijke raad verscheidene praktische redenen gelden om de kruidentuin niet in de Heirnis op te richten en verklaarde zich voor het middelpunt van het park, thans gebruikt door de kazerne. Hij beweerde dat de gelegenheid nog nooit zo gunstig is geweest om tot de afschaffing van de ongezonde kazerne te geraken. Bijgevolg vroeg hij de verdaging van de stemming, totdat de definitieve beslissing over de aankoop van de kazerne door de stad zal gevallen zijn, wat hoogstens twee of drie maanden zal duren.

De heer burgemeester verklaarde dat het bijzonderste dat hij van de tussentijdse minister van oorlog onthouden heeft is, dat hij vast besloten was alle kazernen in Gent te vernieuwen. Eens de stad de kazerne heeft kunnen aankopen, wil hij dat die gronden geld opbrengen door de oprichting van *guinguettes*, melkhuizen en zelfs zomercircussen. De raad stemde eenparig voor de verdaging.

10 mei 1897

De bevoegde commissies van de kruidentuin stellen voor niet met de staat te onderhandelen over de verkoop van de citadel aan de prijs van 1 miljoen en het schepencollege te machtigen de eigendom Wolters aan te kopen, indien binnenkort aan de raad geen nieuwe voorstellen worden gedaan met betrekking tot de citadel.

Indien de kazerne in het park kan worden ingelijfd voorziet het algemeen plan van het schepencollege dat het middendeel van het park geheel open zou blijven om er een zeer grote vijver te maken, gespijsd bij middel van het water van de Schelde.

De kruidentuin zou ingericht worden op de plaats waar zich nu de zwanenvijver bevindt. Een oppervlakte van 1 ha 80 a 70 ca zou van het park worden afgenomen en aangevuld worden door een oppervlakte van 1 ha, te nemen van de lage gronden, gezegd *Montagnes Russes*. De kruidentuin zou aldus ongeveer 3 ha beslaan, geheel in de nabijheid van de hofbouwschool van de staat.

De kosten worden gerekend op ongeveer 1 125 000 frank, het miljoen voor de aankoop van de citadel inbegrepen.

11 mei 1897

In de stedelijke raad werd de bespreking over de verplaatsing van de kruidentuin verder gezet.

De heer Bruneel: "Ik bestrijd het voorstel van de heer De Baets, de eigendom van de heer Wolters aan te kopen om een openbaar park in te richten in een vreemde gemeente, met al de lasten die zulke inrichting meebrengt. Het schepencollege kan het voor de kruidentuin benutten, maar anders niet."

De heer Hallet: “Ik deel deze zienswijze. De plaats is te ver afgelegen, moeilijk bereikbaar voor het publiek en ze wordt weinig of niet bezocht. Ik stel voor de kruidtuin in te richten in het park, met bijvoeging van een oppervlakte grond. Desnoods zou men het speelplein kunnen afschaffen.”

Verscheidene leden: “Schaf dan heel het park af!”

De heer Hallet: “Het dient voor lawntennis en voetbal. Er spelen daar steeds minder kinderen.”

De heer Bartsoen: “Maar de zondag en de donderdag zijn er honderden!”

De heer Cambier: “Ik ben verwonderd dat er niet meer gesproken wordt over de Bijlokemeersen, de eerste plaats welke voor de kruidtuin werd aangeduid. Ik vraag de herneming van die onderhandelingen en een nauwkeurig onderzoek omtrent het park van de citadel.”

De heer De Baets: “De kazerne van de citadel is onbewoonbaar. De regering zegt nu dat we de kazerne kunnen krijgen mits betaling van 1 miljoen, omdat zij denkt dat wij deze plaats moeten hebben voor de kruidtuin. Laat ons de eigendom Wolters aankopen en de regering zal niet langer zulke hoge toon aanslaan, vooral wanneer door het openbaar maken van de verslagen van generaal Jenaert en de krijgsgeneesheer Delrue bewezen wordt dat het onmenselijk is onze zonen of broeders nog langer in zulke vochtige hollen te huisvesten.”

De heer Dubois: “Reeds in 1864 heeft de heer Burggraave in de raad het voorstel gedaan om de kruidtuin naar de Bijlokemeersen over te brengen. Dit voorstel ontmoette zoveel bijval dat het schepencollege het overnam. Het bleef echter bij dat beginsel ten gevolge van de financiële moeilijkheden. Het terrein is nog steeds uitmuntend geschikt voor de kruidtuin en veel beter dan de eigendom Wolters.”

De heer Van Beveren: “De grond in de Bijlokemeersen is veel slechter dan het park Wolters en totaal ongeschikt voor een kruidtuin. Het terrein is reeds omringd door een groot getal huizen en een nijverheidsgesticht welke men zou moeten afbreken.”

Uiteindelijk werd een nieuwe verdaging aangenomen met 19 stemmen tegen 16 en 1 onthouding, wat bewees dat het schepencollege over deze zaak heel verdeeld is.

5 juni 1897

Er is nog steeds geen oplossing voor de kruidtuin. Men zoekt naar een uitgestrektheid in de omtrek van het park maar de grond is daar zo peperduur, dat de oprichting van de kruidtuin er het dubbele zou kosten van deze in de Heirmis. Daarbij zou men dan aan de Kortrijksepoort twee parken naast elkander hebben. Dat ware de ene wijk alles geven en de andere niets...

19 oktober 1897

De nieuwe kruidtuin zal misschien toch in het park tot stand worden gebracht. De onderhandelingen met de regering over de aankoop van de citadelkazerne duren voort en indien deze door de al te hoge eis van de staat moesten mislukken, zou de plaats van de *Belvédère* of de eigendom van de heer Carpentier nabij de statie Gent-Sint-Pieters bepaald worden aangeduid om er de plantentuin in te richten.

14 december 1897

Men weet dat de staat vroeger voor de kazerne in het park de *kleinigheid* vroeg van 1 miljoen. Nu is men het eens geworden voor 700 000 frank, waarvan 500 000 frank door de staat reeds betaald werd voor de afkoop van het justitiepaleis. De stad zal ook de grond afstaan gelegen nabij de kazerne van de Kattenberg. De kazerne wordt verlengd en er komt een prachtige dreef van het park naar het Sint-Pietersplein, die al de kroegen zal doen verdwijnen welke zich thans in de Dekstraat bevinden. De gemeenteraad heeft dit voorstel aangenomen. Misschien wordt de *Provinciale Tentoonstelling* van 1899 wel ingericht op de gronden welke nu nog door de kazerne van de citadel zijn ingenomen. De kruidtuin wordt overgebracht naar het park, maar niet op de gronden van de citadel. Men zal hem inrichten langs de kant van de Ledeganckstraat. De 3 hectare zijn voldoende, aangezien het park als *arboretum* zal dienen. De 6 en een halve ha grond van de citadel zullen bij het park worden ingelijfd.

Erik DE KEUKELEIRE

Fragmenten uit “De Gentse citadel en het Citadelpark - deel 1 (1819-1907)”, 340 pagina’s en “Sint-Pieters-Aalst, Sint-Pieters-Aaigem en Sint-Denijsplein - deel 1 (1819-1901)”, oktober 2004, uitgaven in eigen beheer.